עו: הנשרפין פרק תשיעי סנהדרין

איזהו עני רשע ערום. רשע ערום איכא טובא כדמפרש בסוטה בפרק היה טוטל (דף כ. ושם) אבל עני רשע ערום ליכא אלא האי לחודיה: **סמוך לפירקן.** משמע הכא דאכנו נמי קאי וקשה דבפרק מרא דמקנא לא תקינו ליה ניסומין ואמר בהאשה רבה (שם דף לו:) דנשומיהן פטורות מן המליגה ומן הייכוס אלמא בעילת זנות היא וי"ל דלא חשיב מיהא בעילת זנות דהא אמר בפרק הכותב (כתובות דף ג.) דקטן שהשיאו אביו אשה כתובתה קיימת[מ]:

והמלוה סלע לעני בו'. משמע דמלוה קעביד וקשה דבפ"ק דמציעא (דף ה. ושם) אמרינן גרות רבות ורעות זה הממליא מעות לעני בשעת דוחקו ומפרש ר"ת דהכא במלוה לצורך מזונות אבל התם מיירי בהמלכות דוחקא לגבות ממנו מס וגולגליות ומרגוניות ואם לא היה מולא היו מניחין אותו ועכשיו גורם זה המלוה ודוחקתא המלכות ולימים בא המלוה וטורף ביתו ושדותיו ומפסיד והייו גרות רבות ורעות והייו דקאמר התם זחי לעלגא לא שכיח כלומר לקנות תכואה לחליתא שכיח כלומר כשדוחקין אותו למכור או למשכן ביתו ושדותיו כמו תלויה חכין (כ"ב דף מז:) ובקונטרס פירש שם דקאי אאם טוב ואם רע זה הנותן מעות לעני בפרהסיא וקאמר זה הממליא מעות לעני בשעת דוחקו חזי לעלגא לא שכיח מפרש להמליא לדקאמר לעני בשעת הדחק ולא בשעה שקודם הדחק שיוכל לבקש מזונותיו לקנות תכואה בשעת הזול שהיא מרויח לחליתא שכיח לקנות פת מן הפלטר מדי יום יום שיפסיד והייו אם טוב ואם רע וקרי חליתא על שם שמולין הפת בסל ומיהו לאו אורחיה למעבד הכי כדאמר בערבי פסחים (דף קיא. ושם) תלאי בביתא קשה לעניותא מיהו יש לפרש דקרי ליה חליתא משום דדרשינן (מנחות דף קג.) והיו חייב חלוייס זה הסומך על הפלטר ואית דגרסי איפכא לעלגא שכיח כשקונה תכואה ביחד מצוי פת בביתו לחליתא לא שכיח כשלוקח פת מן הפלטר אין הפת מצויה בביתו:

שברזל טמית בכל שהוא. פירש בקונטרס שתוחב לו מחט בושט או בלבו וקשה דל"ל אפילו קון נמי אלא גלאה משום דאמר בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלב.) ובפרק בהמה המקשה (חולין דף עז:) והבערל (יבמות דף עו.) דכרוגלא מיזרף זרף:

רוצח שלא עשה בו אונס כרצון. כי היא דפרק המניח (כ"ק דף לב: ושם) הסותר את כותלו לאשפה אי דלא שכיחי רבים אנוס הוא וכן היתה לו אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה מעולם לענין נזקין חייב לענין גלות פטור שלהי פרק כילד (שם דף כו: ושם) ויש עניינו אונס דאפילו נזקין פטור כמו שמחלק בירושלמי בין בא ושכן אבל הכלים להיה ישן ככר והביאו כלים אלו וכגון אפילה וקבן זרוק דפרק המניח (שם דף מ:) והבגוחל בתרא (שם דף קיב.) ובפרק אלו נערות (כתובות דף לד:) הניח להן אביהן פרה שאולה וטבחוה ואכלוה משלמין וכו' מה שנהנו אבל מה שהזיקו לא ובפרק הפרה (נ"ק ד' מז.) גבי נכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות שפוטר שם את בעל הבית כשהזיק את הנכנס היכא דלא הוי ידע ויעוד נכתן יד בכלי עץ יד משמע שיש בה מלא אחיזה דבעינן שיעורא אבל בבגדול כתיב [שם] ואם בכלי בגדול הכהו: **שהכרול ממיט בכל שהוא.** על ידי תחיבה שתוחב לו מחט בושט או בלבו: **דברויה מיבריו.** פוגם"ט בלע"ז. אבל הכהו לאחרו דרך הכאה שיעורא בעי: **אף על גב דלאו איהו דחפו.** אלא שנפל מעצמו ונא זה וכבש עליו ולא נתנו להריס ראשו: **שיכול לעלות משם.** אדם אחר כיולא בזה ושעה גרמה לו: **פטור.** הדוחף ולא עביד שיעור מיתה: **או לרבות את המצמלס.** היינו כובש שמצמלמו שם שלא יקום:

הכי קאמר איזהו עני רשע ערום זה המשהא בתו בוגרת ואמר רב כהנא משום ר"ע הוי זהיר מן היועצך לפי דרכו אמר רב יהודה אמר רב המשיא את בתו לזקן [א]והמשיא אשה לבנו קטן [ב]והמחזיר אבידה לכותי [ג] עליו הכתוב אומר [ד]למען ספות הרוה את הצמאה לא יאבה ה' סלוח לו מיתיבי [ה]האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו [ו]והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה [ז]והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר [ח]וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא סמוך לפירקן שאני [ט]תנו רבנן האוהב את שכיניו והמקרב את קרוביו [י]והנושא את בת אחותו והמלוה סלע לעני בשעת דוחקו עליו הכתוב אומר [יא]אז תקרא וה' יענה [יב]תנו רבנן [יג]אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אותו ואת שתיהן מאי ביניידהו אמר אביי [יד]משמעות דורשים איכא ביניידהו רבי ישמעאל סבר אותו ואתהן אותו ואת אחת מהן [טו]שכן בלשון יוני קורין לאחת [טז]הינא ואם חמותו מדרשה אתיא רבי עקיבא סבר אותו ואתהן אותו ואת שתיהן ואם חמותו הכא כתיבא רבא אמר חמותו לאחר מיתה איכא ביניידהו ר' ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשרפה ורבי עקיבא סבר [יז]איסורא בעלמא: **מתני'** [יח]ואלו הנהרגין [יט]הרוצח [כ]ואנשי עיר הנדחת [כא]רוצח שהכה את רעהו באבן או בברזל [כב]וכבש עליו לתוך המים או לתוך האור ואינו יכול לעלות משם ומת חייב דחפו לתוך המים או לתוך האור ויכול לעלות משם ומת פטור [כג]שיסה בו את הכלב שיסה בו את הנחש פטור השיך בו את הנחש רבי יהודה מחייב וחכמים [כד]לפוטרין: **גמ'** אמר שמואל [כה]מפני מה לא נאמרה יד בברזל שהברזל ממית בכל שהוא תניא נמי הכי רבי אומר גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהברזל ממית בכל שהוא [כו]לפיכך לא נתנה תורה בו שיעור והני מילי דברזיה מיברז: וכבש עליו לתוך המים: רישא רבותא קמ"ל וסיפא רבותא קמ"ל רישא רבותא קמ"ל אף על גב דלאו איהו דחפו כיון דאין יכול לעלות משם ומת חייב סיפא רבותא קמ"ל אע"ג דדחפו כיון דיכול לעלות משם ומת פטור כבש מנלן אמר שמואל דאמר קרא [כז]אז באיבה לרבות את המצמצם ההוא גברא דמצמצמא לחיותה דחבריה בשימשא ומתה רבינא [כח]מחייב רב אחא בר רב פטר רבינא מחייב קל וחומר ומה רוצח שלא עשה בו שוגג כמזיד ואונס כרצון חייב בו את המצמצם

נזקין

הכי קאמר איזהו עני רשע ערום. שבשביל עניות מרשיע זה המשהה וכו' והכי אתמר אין לך עני רשע ערום כישראל אלא המשהה בתו בוגרת: **לפי דרכו.** להגאתו: **למען ספות.** לחבור כמו ספו שנה על שנה (ישעיה כט): **רוב את הנמאה.** שבע בדבר עם למה לדבר זקן וילדה זאת למאה לתשמיש חקן שבע וכן גדולה לקטן: **והמחזיר אבידה לכותי.** השווה וחבר כותי לישראל ומרמה בעצמו שהשבת אבדה אינה חשובה לו מצות בולאו שאף לכותי הוא עושה כן אלא לעצוויה עליהם: **רוב.** עובדי כוכבים שבעים ואינן למאין ליגרם. למאה זו כנסת ישראל שנמאה ותאיבה ליראת יוצרה ולקיים מצותיו: **והמכבדה.** בתכשיטין נאין: **סמוך לפירקן.** עדיין קטנים הם: **סמוך לפירקן שאני.** דלאו הייני קטן כולי האי דמשוס שנה או תי שנה לא תזנה עליו: **תקרא וה' יענה.** לעיל מייתי כתיב הכא שתוקרא ומקרב את קרוביו. ותיכב את אחותו ומקרב את קרוביו כתיב שכיניו נמי כמקרב את קרוביו דכתיב (משלי מז) טוב שכן קרוב מאח רחוק. ומלוה סלע לעני בשעת דוחקו בכלל פרוס לרעב לחמך וכי תראה ערום: **אתהן.** משמע ליה לר' ישמעאל את האחת מהן שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא וה"ק קרא ואיש אשר יקח את אשה זו אשתו והדר את אמה בתם ישרפו אותו ואת חמותו: **ר"ע אומר אותו ואת שתיהן.** מפרש ליה הש"ס ואזיל במאי קא מיפלגי הא ודאי לשרוף את אשתו לא קאמר ר"ע: **משמעות דורשין.** לשון משמעות המקרא דורשין: **לר' ישמעאל אתהן חדא הוא.** ואחמותו קאי ואם חמותו מדרשא דומה אתיא כדאמר לעיל [עה.] מנין לעשות לחמה כלמעלה וכו': **לר"ע אתהן תרתי משמע.** חמותו ואם חמותו וה"ק ישרפו אותו ואתהן הן שתי אמהות כגון לקח את אשה ואת אמה ואם אמה: **רבא אמר חמותו שבא עליה חבנה לאחר מיתת בתה אינה ביניידהו.** אבל אם חמותו לתרוויהו מדרשא אתיא: **ר' ישמעאל סבר חמותו לאחר מיתה בשריפה.** כמתיים דה"ק קרא אפי' אין מתקיימת אלא אחת מהן תשרף דהא ודאי אאשתו לא קאמר קרא דתשרף: **ר"ע סבר.** אתהן שתיהן משמע וה"ק אם אשתו קיימת תשרף חמותו ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא איסור אחרי שוכב עם חותנתו[מ]: **מתני' ככס.** פרמי"ל בלע"ז. אוחז ראשו של חבירו ותוקפו[מא] במים כדי שלא יוכל להריס ראשו ונגנר ומת: **שיסה.** גירה: **השיך.** שאחז את הנחש בידו והוליכו והגיע שיני נחש בידו של חבירו. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן מפרש בגמ' [עח.]: **גמ' לא נאמר יד בכרזל.** כמה שנאמר (במדבר לה) **שהכרזל ממיט בכל שהוא.** על ידי תחיבה שתוחב לו מחט בושט או בלבו: **דברויה מיבריו.** פוגע"ט בלע"ז. אבל הכהו לאחרו דרך הכאה שיעורא בעי: **אף על גב דלאו איהו דחפו.** אלא שנפל מעצמו ונא זה וכבש עליו ולא נתנו להריס ראשו: **שיכול לעלות משם.** אדם אחר כיולא בזה ושעה גרמה לו: **פטור.** הדוחף ולא עביד שיעור מיתה: **או לרבות את המצמלס.** היינו כובש שמצמלמו שם שלא יקום:

נזקין

מסורת הש"ס

א) [בכ"מ]: לגיין. ב) יבמות סב:, ג) גם זה שם, ד) [ע' תוס' יבמות סב: ותוס' שם עט. ד"ה ספק], ה) יבמות לד:, ו) [לעיל עה.], ז) שבת לא: [ע"פ מר"ק כה. ע"ש], ח) [בשבת ומר"ק כה. מיתי הן ובי' תוס' נדר מ: ד"ה הרוצח], ט) [לעיל נב:, י) כ"ק מז., כ) כ"ק כב., ל) כם"ל: לגיר, נה, מ) כם"ל: לגיר, נ) [בכרים מז], ס) כם"ל: ומיכפי, ע) [ועי' תוספות יבמות סב: ד"ה סמוך ושיל תוס' שם מ: ד"ה נפלא].

גליון הש"ם

גמרא מפני מה לא נאמרה יד בברזל. עי' מרדכי פרק הגזל קמא סימן קלח:

מיסף רש"י

והמחזיר אבידה לכותי כו'. שהשוה מלרים לאשתיהן של ישראל (כתובות סו:). והמכבדה יותר מגופו. דאיכא לאיתחלא קמה מדנגרא (יבמות סב:). והנושא את בת אחותו. גיטנוטיו אדם על אחותו יותר מן אחיו ומתוך כך נמלא מחבב את אשתו (שם:). אז תקרא וה' יענה. לעיל מייתי כתיב כי תראה ערום וכסיתו, היינו דוחק העני, ומכשרן לא מתעלם, הייני מיהכ את שכיני שהן קרוביו, ומקרב את קרוביו ונושא בת אחותו (שם סב:). אותו ואת אחת מהן. שכן בלשון יוני קורין לאחת הינא ואחמו רחמנא אחמיה שנשא כאיסור תשרף (יבמות צד:). מאי ביניידהו. הא דאלי אשתו נתורה לא אמר ר"ע דכמריפה. שהרי עניה זו בת אמה. הני בכיתר נשאת לו (שם:). משמעות דורשים איכא ביניידהו. דר"ע סבר תרתי כתיבי, חמותו ואם חמותו ובקרי מהאי קרא דבשריפה, דהכי אמר קרא אים כי יקח את אשה ואמה ואחיתן לאיסור כגון שנשא חמותו ואם חמותו, כלום ישרפו, ור' ישמעאל סבר חדא כתיב חמותו ולחודה שתעניל מיהו דהאי כי יקח את אשה כיון אשתו הראשונה הנשאת בהיתר, ואת אמה זו חמותו, ואמר רחמנא ישרפו אותו ואת אחת מהן, ואם חמותו דבשריפה מגיס נפקא לן (שם:). חמותו לאחר מיתה בשריפה. דה"ק אותו ואת אחת מהן, אפילו אין שתיהן קיימות, כגון שתתה אשתו ונשא את אמה תשרף, ור"ע סבר אותו ואת שתיהן נאמן שתיהן קיימות אשתו ותמותו ישרפו אותו ותמותו אשתו ואם אמה, דהכי אמר רחמנא ישרפו אותו ואת אחת מהן. ואם חמותו. לאחר מיתה בשריפה. דה"ק אותו ואת אחת מהן, אפילו אין שתיהן קיימות, כגון שתתה אשתו ונשא את אמה תשרף, ור"ע סבר אותו ואת שתיהן נאמן שתיהן קיימות אשתו ותמותו ישרפו אותו ותמותו אשתו ואם אמה, דהכי אמר רחמנא ישרפו אותו ואת אחת מהן, ואם חמותו לאחר מיתה בשריפה. דה"ק אותו ואת אחת מהן, אפילו אין שתיהן קיימות, כגון שתתה אשתו ונשא את אמה תשרף, ור"ע סבר אותו ואת שתיהן נאמן שתיהן קיימות אשתו ותמותו ישרפו אותו ותמותו אשתו ואם אמה, דהכי אמר רחמנא ישרפו אותו ואת אחת מהן. אם חמותו. דכי אמר ר"ע אם אשתו קיימת תשרף חמותו ואם לאו אין כאן עונש שריפה אלא איסור אחרי שוכב עם חותנתו (שם:). ככס. פרמי"ל בלע"ז. אוחז ראשו של חבירו ותוקפו במים כדי שלא יוכל להריס ראשו ונגנר ומת. שיסה. גירה. השיך. שאחז את הנחש בידו והוליכו והגיע שיני נחש בידו של חבירו. פלוגתא דרבי יהודה ורבנן מפרש בגמ' [עח.]. גמ' לא נאמר יד בכרזל. כמה שנאמר (במדבר לה) שהכרזל ממיט בכל שהוא. אבל בכרזל כתיב [שם] ואם בכלי כרזל הכהו. דברויה מיבריו. פוגע"ט בלע"ז. אבל הכהו לאחרו דרך הכאה שיעורא בעי. אף על גב דלאו איהו דחפו. אלא שנפל מעצמו ונא זה וכבש עליו ולא נתנו להריס ראשו. שיכול לעלות משם. אדם אחר כיולא בזה ושעה גרמה לו. פטור. הדוחף ולא עביד שיעור מיתה. או לרבות את המצמלס. היינו כובש שמצמלמו שם שלא יקום.

עין משפט נר מצוה

ה א מיי' פכ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כה סמג לאוין סה טוש"ע אה"ע סי' ז סעיף ג:
ב [מיי' פי"ח מהל' גזלה הל' ג טוש"ע ח"מ סי' רסו סעי' לז]:
ו ג מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה יט:
ד [מיי' פ"ד מהל' סוטה הל' יט טוש"ע אה"ע סי' קנח סעי' כא]:
ז ה מיי' פכ"ח מהלכות איסורי ביאה הל' כה:
ח ו מיי' שם פ"ב הלכה יד [ש"ע אה"ע סימן נ סעי' ו נהגה וסי' טו סעי' כה]:
מ ז מיי' שם הלכה ח וש"ס גמ"ש:
י ח מיי' פ"ח מהלכות רוצח הלכה ח ופט"ו מהל' סנהדרין הלכה יג סמג עשין יב:
יא ט מיי' פט"ו מהל' סנהדרין שם וס"ד מהלכות עכו"ם הל' ח:
יב י מיי' פ"ג מהלכות רוצח הל' ח והל' ט:
יג כ ל מיי' שם הל' י:
יד מ מיי' שם הל' ד וס"ה מהל' מוכ' יט ש"ע חו"מ סי' תכ סעי' טז]:
טו נ מיי' פ"ו מהלכות מוכ' ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סי' שפג סעיף ה:

תורה אור השלם

1. וְהָיָה בִּשְׁמֹעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה לִּי כִּי בִשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרְוָיָה אֶת הַצְּמָאָה: לֹא יֹאבֶה יְיָ סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף יְיָ וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְיָ אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם:
דברים כט יח-יט
2. וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא: איוב ה כד
3. אָז תִּקְרָא וַיְיָ יַעֲנֶה תִּשְׁוָע וַיֹּאמַר הִנֵּנִי אִם הָסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שִׁלֹּחַ אֶצְבַּע וְדֹבֵר אָוֶן:
ישעיהו נח ט
4. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: וְיִקְרָא כ יד
5. אוֹ בְּאֵיבָה הִכֵּהוּ בְיָדוֹ וַיָּמֹת מוֹת יוּמַת הַמַּכֶּה רֹצֵחַ הוּא גֹּאֵל הַדָּם יָמִית אֶת הָרֹצֵחַ בְּפִגְעוֹ בוֹ:
במדבר לה כא

לעזי רש"י

פרמי"ר [פרימבר"א]. לרחוץ.
פונט"ש [פרינ"ס]. נוקב.